

de stilte, de donkere wateren, al deze in het moeras aanwezige natuurlijke verschijnselen zorgden ervoor dat het werd gezien als een plaats van onheil die tegelijkertijd toegang bood tot een andere wereld.

Afgeschoren haar

De man van Lindow en het meisje van Yde hebben beiden dus dezelfde afstraffing moeten ondergaan. De datering van de man van Lindow is niet heel exact, maar waarschijnlijk leefde hij ongeveer in dezelfde tijd als het meisje van Yde. De overeenkomsten tussen de twee veenlijken zijn opvallend. Rest nog steeds de vraag waarom het meisje van Yde moest sterven. Het afgeschoren hoofdhaar zou een theorie sluitend kunnen maken. Dat haar hoofdhaar aan één kant was afgeschoren, was immers niet uniek. Meerdere vrouwelijke veenlijken (onder anderen een buurtgenote van het meisje van Yde, de zogenaamde vrouw van Zweeloo) missen het haar aan één kant van hun hoofd. Dit kan er op wijzen dat het verwijderen van het hoofdhaar hoorde bij een ritueel. Het meisje moest geofferd worden. Daarnaast is het zeer opvallend dat zowel de vrouw uit Zweeloo als de man van Lindow, alsook het meisje van Yde problemen hadden met hun rug. Het meisje van Yde liep zeer mank, waardoor het net als bij de eerder genoemde veenlijken wellicht makkelijk was om juist haar aan te wijzen als degene die geofferd diende te worden, simpelweg omdat ze anders was. ■

Fresco uit de *Villa de misteri* in Pompeï over het Romeinse huwelijksritueel. De adellijke Romeinse vrouw links benadert een priesteres op een troon. Naast haar staat een jongetje dat een tekst voorleest, vermoedelijk de huwelijksverklaring. Aan de andere kant van de troon staat de jonge bruid, gekleed in een paarse mantel met een kroon van mirte, ca. 60 v.Chr.

Bron

Gebaseerd op W.A. Braakman, 'Het meisje van Yde', in: *Westerheem*, tweemaandelijks orgaan van de Archeologische Werkgemeenschap voor Westelijk Nederland (2002).

Klassieke vrouwen

Diotima, Aspasia, Calpurnia en Terentia

Vrouwen traden in de klassieke oudheid over het algemeen niet op de voorgrond; er zijn er maar weinig bij naam bekend. De vrouwen die uit de anonimiteit ontsnapten, kennen wij op grond van hun uitzonderlijke invloed op de Griekse samenleving of juist als aansprekend voorbeeld van Romeinse normen en waarden.

In de oude Griekse wereld werd van meisjes niets anders verwacht dan het baren van wettige nakomelingen. Hun echtgenoten waren doorgaans veel ouder, hielden er een druk sociaal leven inclusief minnaars en minnaressen op na en stelden hun kindvrouwtjes onder streng toezicht. Voor getrouwde vrouwen gold dat ze uiterst deugdzaam moesten zijn en aan geen enkele verleiding mochten worden blootgesteld. Griekse getrouwde vrouwen baarden hun eerste kind vaak al als veertienjarige; de sterfte onder zowel moeders als kinderen was mede daardoor zeer hoog.

De vrouwen van wie wij weten dat ze meer bewegingsvrijheid en invloed hadden, waren geen volwaardige inwoners van de polis. Uit het *Symposium* van Plato kennen we bijvoorbeeld Diotima, een Atheense priesteres en filosofe en de leermeesteres van Socrates op het gebied van de filosofie en de (later platonisch genoemde) liefde. Zij was niet getrouwd en niet geboren in Athene, en daarom niet gebonden aan de strenge wetten die golden voor de autochtone Atheense vrouw. In latere eeuwen is wel geopperd dat Plato haar verzonnen heeft, misschien juist omdat

het onvoorstelbaar was dat een vrouw de grote Socrates zou hebben beïnvloed. Maar omdat hij ook Aspasia noemt, gaat men er tegenwoordig vanuit dat zij wel bestaan heeft.

Aspasia, geliefde van de strateeg Perikles en beroemd middelpunt van een groep (mannelijke) intellectuelen, was eveneens afkomstig van buiten de stad (uit Ionië in Klein-Azië). Van haar wordt wel beweerd dat zij een *hetaere* was, een hoogopgeleide courtesane die feesten van de *upper class* opluisterde met haar schoonheid en veelzijdige talent. Vanwege haar relatie met Perikles werd haar ook vergaande politieke invloed toegedicht. Ze zou uit persoonlijke wraakzucht hebben aangezet

tot de Atheense oorlogen tegen Samos (440 v.Chr.) en Sparta (431 v.Chr.). Bijzonder is wel dat deze 'vrije' vrouwen – die belasting betaalden en werkelijk invloed uitoefenden – enerzijds bewondering van mannen oogstten en door hen als leermeesteres werden vermeld, anderzijds geen aanspraak konden maken op typisch Atheense deugden en er al in de oudheid van werden verdacht eigenlijk prostituees te zijn geweest. 'Echte' Atheense vrouwen kregen immers geen onderwijs en bleven keurig binnenshuis.

Volledige toewijding

Ook in de Romeinse maatschappij werden meisjes heel vroeg uitgehuwelijkt aan meestal veel oudere mannen, waarna van hen een kuis en nijver bestaan in volledige toewijding aan hun man werd verwacht. Plinius de Jongere trouwde als middelbare man nog met de tiener Calpurnia en was tegenover vrienden vol lof over haar kwaliteiten als echtgenote. Ze adoreerde hem, liet zich door hem gretig onderwijzen en leerde zelfs zijn verzen uit haar hoofd om te zingen bij haar dagelijkse bezigheden.

'Deze "vrije" vrouwen werden er al in de oudheid van verdacht eigenlijk prostituees te zijn geweest'

Nu leed Rome wel aan een dubbele moraal: een *matrona* die het huishouden bestierde, trouw was aan haar man en hem door dik en dun steunde, werd alomtewoerd, maar een Romeinse vrouw van oude adel kon zich als echtgenote behoorlijk laten gelden. Deze vrouwen kregen een flinke bruidsschat mee en hadden vaak een eigen vermogen, waardoor ze gewilde partners waren voor mannen met ambities. Cicero bijvoorbeeld, zelf niet afkomstig uit een van de invloedrijke fami-

lies die al eeuwen de bestuurders van Rome leverden, trouwde met Terentia uit het gerenommeerde geslacht Terentius en zag met haar afkomst en vermogen zijn carrière een enorme vlucht nemen. Haar bruidsschat van 400.000 sestertiën leverde precies het benodigde bedrag om in aanmerking te komen voor de senaat. Terentia steunde haar

Nicole van der Steen
is redacteur van Kleio.

man, ook financieel, maar nam haar eigen beslissingen. Ze bestierde zelf haar landgoederen en koos tijdens Cicero's langdurige afwezigheid als proconsul in Cilicië een echtgenoot voor haar dochter Tullia. Trouwen kon niet zonder vaderlijke toestemming, dus Cicero moet hier vooraf mee hebben ingestemd. Hij was vol lof over de moed en de niet aflatende inspanningen van zijn vrouw, die tijdens zijn ballingschap in 58 v.Chr. meer dan wie ook vocht voor zijn terugkeer, met succes. In Rome konden typisch Romeinse vrouwendeugden dus wel degelijk samengaan met invloed. ■

Buste van Aspasia. Romeinse kopie naar een Helleens origineel. Gevonden in Castrum Novum. Vaticaanse Musea, Rome.
Linksboven: Standbeeld van een Romeinse vrouw (*matrona*), ca. 100-110 v.Chr. Glyptothek, München.

